

Luonnonvaraneuvos Heikki Granholm
Ympäristöneuvos Johanna Niemivuo-Lahti

Muistio valtiovarainvaliokunnan maatalousjaoston kuulemiseen 14.10.2022

Asia: HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Teema: Tilannekatsaus hiilineutraalisuus- ja suojelutavoitteiden suhteen sekä siihen liittyvät käynnissä olevat toimenpiteet/ohjelmat ja niiden rahoitus, ml. Metso- ja Helmi-ohjelma. Käynnissä olevat muut ohjelmat ja niiden rahoitus (kalat pois lukien, käsittelyssä 19.10.)

Maa- ja metsätalousministeriö käsittelee muistiossaan eräitä teemaan liittyviä maa- ja metsätalousministeriön valmisteluvastuulla olevia asioita sekä pääluokan määrärahoja.

1) Hiilineutraaliustavoitteet

a) maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma ja ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelma

- Uuden ilmastolain (423/2022) tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti vahvistaa sääntelyn ohjausvaikutusta ja varmistaa, että Suomi saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2035 mennessä.
- Laissa säädetään uusista ilmastotavoitteista. Vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen lisäksi laissa säädetään päästövähennystavoitteet vuosille 2030 ja 2040. Vuodelle 2050 asetettua päästövähennystavoitetta päivitetään ja laissa säädetään myös nielujen vahvistamisen tavoitteesta.
- Ilmastolain mukainen suunnittelujärjestelmä laajenee maankäyttösektoriin (maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous). MMM:n tulee laatia maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma vähintään joka toinen vaalikausi. Nielujen koskeva tavoite määritellään suunnitelmassa. Heinäkuussa 2022 hyväksytyn valtioneuvoston selonteko maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta sisältää tavoitteen, jonka mukaan lisäisten toimenpiteiden tavoiteltu vuosittainen ilmastovaikutus olisi vähintään 3 Mt CO₂ ekv. vuonna 2035.
- Ilmastolain uudistamisen yhteydessä tarkennettiin ja täydennettiin myös ilmastomuutokseen sopeutumisen suunnitelman sisältövaatimuksia. MMM:n vastuulla olevan sopeutumissuunnitelman valmistelun aikajänne on myös vähintään joka toinen vaalikausi.
- Em. suunnitelmien valmistelu, toimeenpano, seuranta ja raportointi aiheuttavat maa- ja metsätalousministeriön henkilöresursseihin pysyvän 0,5 milj. euron (5 htv) voimavaratarpeen, mikä on otettu huomioon maa- ja metsätalousministeriön toimintamenomomentilla (30.01.01). Lisäksi suunnitelmien valmistelun, toimeenpanon ja seurannan edellyttämiin tietotarpeisiin ja selvityksiin esitetään 1,0 milj. euron

lisäystä momentille 30.40.22. Lisäksi em. suunnitelmien toimeenpanoon ja seurantaan on kohdennettu ELY-keskuksille pysyvä 1,2 milj. euron (noin 12 htv) lisäresurssi, mikä on otettu huomioon työ- ja elinkeinoministeriön pääluokan momentilla 32.01.02.

- Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaan sisällytetyille toimenpiteille ei ole esitetty määrärahakohdennuksia. Osa maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteistä on jo käynnissä (mm. Nappaa hiilestä kiinni –kokonaisuus). Maatalousmaita koskevat toimenpiteet sovitetaan yhteen keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan sisällytettyjen ja EU:n yhteisen maatalouspolitiikan toimien kanssa. Metsätaloutta koskevien toimia sovitetaan yhteen mm. kansallisen metsästrategian ja metsätalouden kannustejärjestelmän toimien kanssa. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa on myös määritelty eräiden suunnitelmaan sisältyvien toimenpiteiden (heikkotuotosten metsitykseen soveltuvien peltujen metsitys, hiilestä kiinni –tutkimus ja innovaatio-ohjelman jatko, kokeilut ja jalkauttaminen -kehittämishankkeet, kasvihuonekaasuinventaarion ja seurantajärjestelmän kehittäminen sekä turvepeltujen ilmastokestävä käyttö) vuotuiset lisärahoitustarpeet verrattuna voimassaoleviin kehyksiin. Kosteikkoviljelyyn on kohdennettu 30 milj. euron määräraha momentille 30.20.42.

2) Suojelutavoitteet

a) Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma (METSO)

- METSO-ohjelmaa toteutetaan maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteistyönä.
- Vuoden 2023 talousarvioesityksessä momentille 30.40.45 (metsäluonnon hoidon edistäminen) esitetään METSO-ohjelman toimeenpanoon yhteensä 15,8 milj. euroa, josta ympäristötukeen kohdennetaan noin 14,3 milj. euroa ja luonnonhoitohankkeisiin noin 1,5 milj. euroa. METSO-ohjelman määräraha on 8,3 milj. euroa suurempi kuin kuluvana vuonna (7,5 milj. euroa vuonna 2022). Määrärahalla toteutetaan METSO-toimenpiteitä noin 6 500 hehtaarin alueella
- METSO-periaatepäätöksen tavoitteena on vuoden 2025 loppuun mennessä suojella yhteensä 82 000 hehtaaria ympäristötuella ja luonnonhoitohankkeilla. METSON toteutus tämän vuoden loppuun mennessä on arviolta 60 300 ha, mikä on 73,5 % MMM:n METSO-tavoitteesta.
- Tämänhetkisellä kehysmäärärahatasolla maa- ja metsätalousministeriön METSON ympäristötukisopimusten ja luonnonhoidon toteutus olisi noin 90 % (74 000 ha) vuoden 2025 loppuun mennessä. Ympäristöministeriö tulee saavuttamaan METSO- ohjelman mukaisen tavoitteensa.
- Metsänomistajien keskuudessa METSO-ohjelmalla on hyvä maine ja vapaaehtoiselle suojelun rahoitukselle on kysyntää. Maa- metsätalousministeriön osalta ohjelman rahoitusta pitäisi nostaa METSO-ohjelman loppukaudelle, jotta 82 000 ha tavoitteeseen päästäisiin.

b) HELMI-elin ympäristöohjelma

- Helmi-ohjelmaa toteutetaan maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteistyönä.
- Ohjelman päätavoitteena on vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja parantaa elinympäristöjen tilaa. Maa- ja metsätalousministeriön vastuulle kuuluvat muun muassa soiden suojeleminen ja ennallistaminen, lintuvesien kunnostukset ja hoito, perinnebiotooppien ja metsäisten elinympäristöjen kunnostukset ja hoito

sekä pienvesi- ja rantaluonnon kunnostukset. Tavoitteena on myös edistää ekosysteemipalveluja, vesiensuojelua, hiilensidontaa sekä muuta ilmastonmuutoksen hillintää ja muutokseen sopeutumista.

- Ohjelman toimeenpano tulee olemaan keskeinen osa Suomen toimia EU:n biodiversiteettistrategian toteuttamiseksi elinympäristöjen hoidossa ja ennallistamisessa.
- Helmi-periaatepäätöksen (27.5.2021) mukaisesti MMM:n vastuulle kuuluviin toimenpiteisiin tulisi osoittaa vuotuista määrärahaa yhteensä 8,1 milj. euroa useille eri momenteille.
- Vuoden 2023 talousarvioesitys sisältää Helmi-ohjelman toimeenpanoon ja hallintoihin määrärahaa yhteensä 2,2 milj. euroa yksityismaiden toimenpiteisiin (mom. 30.40.45 ja 46): soiden ennallistaminen, vesien palauttaminen suojelusoille, suojelualueiden ulkopuolisten lintuvesien kunnostaminen sekä pienvesien ja niiden lähivaluma-alueiden kunnostaminen suojelualueiden ulkopuolella.
- Talousarvioesitykseen ei sen sijaan sisälly periaatepäätöksen mukaisia määrärahoja esim. vaelluskalojen elinolosuhteiden parantamiseen (30.40.31) eikä linnuston rauhoitus- ja levähdysalueiden kosteikkoverkoston täydentämiseen (30.40.50).

c) Luonnonsuojelun HO-rahoitus: NOUSU-ohjelma ja SOTKA-hanke

- MMM:n momenteilta on rahoitettu Vaelluskalojen elvyttämishjelmaa (NOUSU) ja Sorsalintujen tilan kohentamishanketta (SOTKA). Molempien kokonaisuuksien rahoitukset päättyvät vuoteen 2022, koska ne ovat olleet hallituksen määräaikaista luonnonsuojelun tulevaisuusinvestointirahoitusta (kori2).

d) Luonnonsuojelun HO-rahoitus: Vieraslajien torjunnan tehostaminen

- MMM:n momentilta 30.40.22 on rahoitettu vuosina 2020-2022 vieraslajien torjunnan hanketoimintaa. Vuoden 2023 talousarviossa määrärahaa ei ole enää käytettävissä, koska ne ovat osa viime kevään kehyspäätöksen mukaisia säästöjä (vähennys 595 000 euroa). Vieraslajien torjunnan henkilöresurssit säilyvät kuitenkin ELY-keskuksissa ja Luonnonvarakeskuksessa.

e) Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät

- Maa- ja metsätalousministeriön ohjauksessa olevien Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien hoitamiseen esitetään määrärahaa 8,604 milj. euroa momentille 30.64.50, missä lisäystä 0,257 milj. euroa kuluvaan vuoteen verrattuna. Merkittävimpänä vähennyksenä on huomioitu hallitusohjelman mukaisen luonnonsuojelun rahoituksen päättyminen vuonna 2023 (-1,0 milj. euroa). Merkittävin lisäys on 1,4 milj. euron lisärahoitus retkeilyalueiden matkailupalvelujen kehittämiseen, joka on osa itäisen Suomen elinvoimaa parantavia toimenpiteitä.
- Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien perusrahoitus on niukka lisääntyneisiin tehtäviin nähden. Erityisesti erävalvontaan ja kalastuksen hoidon tehtäviin tarvittaisiin vuotuista lisärahoitusta noin 0,8 milj. euroa. Erävalvonnan tarvetta on lisännyt kävijämäärien voimakas kasvu Metsähallituksen ylläpitämissä luonto- ja virkistyskohteissa. Maa- ja metsätalousministeriön momentilta rahoitetaan myös ympäristöministeriön vastuulle kuuluvien kansallispuistojen valvonta. Uudet kansallispuistot ovat osaltaan lisänneet erävalvonnan tarvetta ja resursseja. Kalastuksen hoidossa erityisesti kalastuslain muutoksen mukanaan tuoma lisätty julkisoikeudellisten kalastusasioiden tehtävissä on lisännyt tehtäviä merkittävästi.

- Ympäristöministeriön ohjauksessa olevien Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien määrärahat ovat talousarvioesityksen momentilla 35.10.52.

f) Vesiensuojelu

- Vesiensuojelua toteutetaan useilla eri keinoilla ja määrärahakohdennuksilla. Tällaisia ovat mm. EU:n yhteisen maataloustukijärjestelmän keinoin (CAP2023-2027), biokaasu- ja lannankäsittely ravinnekierrätys- ja hiilensidontainvestoinnit (30.10.40), ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma (30.40.22), ravinnekierrätyksen edistäminen biokaasutuotannolla (ravinnekiertotuki) (30.20.49), vesistön ja vesiympäristön käyttöä koskevat avustukset (30.40.31), EMKVR-ohjelman tuet mm. kalastuksen tuet (30.40.62), metsäluonnon hoitohankkeisiin sisältyvät vesiensuojeluhankkeet (30.40.45).
- Em. momenteilta rahoitettavat toimenpiteet ovat usein monitavoitteisia, ja vesiensuojelutavoitteet ovat yksi saavutettavista hyödyistä.